

Geçmişten Günümüze Yolsuzluk*

Eda ÖZEN¹

¹Doç.Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF, İktisat, eda.ozen@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0818-1040

Özet: Yolsuzluk geçmişten bu yana ekonomide var olan bir kara delik gibidir. Tam anlamıyla tespit edilemeyen ne derece zarar verdiği ölçülemeyen bir belirsizlik olarak nitelendirilirdi. Fakat günümüzde yolsuzluk dijital döneme geçiş ile beraberinde takibi daha kolay ve daha ölçülebilir, önlenilebilir bir sorun haline gelmiştir. Bu süreçte yolsuzluk ile ilgili değişen olguların neler olduğu bu çalışmada literatür üzerinden değerlendirilmek amacıyla bu çalışma ortaya çıkmıştır. Çalışmada öncelikle yolsuzluğun tanımı ve çeşitlerinden bahsedilmiştir. Daha sonrasında ise yolsuzluk ile ilgili çalışmalar özetlenerek yolsuzluğun nasıl bir dönüşüm yaşadığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk, Siyasi İstikrar, Ekonomik Büyüme.

Corruption From The Past To The Present

Abstract: Corruption has historically been like a black hole in the economy. It was characterized as an uncertainty whose extent of damage could not be fully detected or measured. However, with the transition to the digital age, corruption has become a more easily trackable, measurable, and preventable problem. This study aims to evaluate the changing aspects of corruption through a literature review. The study first discusses the definition and types of corruption. Subsequently, studies on corruption are summarized, and the transformation of corruption is examined.

Key Words: Corruption, Political Stability, Economic Growth

1. GİRİŞ

Yolsuzluk; kendi çıkarlarına göre görevi ya da gücü yönetme olarak söylenebilir. Kamu da özellikle kendi yararına kamu gücünü kullanmak günümüzde en temel yolsuzluk anlayışı olarak ifade edilir. Ayrıca literatürde yolsuzluk için birçok farklı tanımda yer almaktadır. Tanımlamadan daha çok yolsuzluk kavramı küreselleşen dünya ile beraberinde bulaşıcı bir hastalık olarak yayılma göstermesi ile dikkat çeken bir sorun kabul edilmektedir.

M.Ö. ye kadar dayanan yolsuzluk kavramı o dönemlerde bazı eserler ile de dile getirilmiştir. Devlet işi ile uğraşan bu alandan kendine fayda sağlamaya çalışanların tespitinin zor olduğu da ifade edilirken, yolsuzluk yapmak isteyen için başvurabileceği birçok yol olduğu ifade edilmiştir(Bardhan, (1997): 1320). Kendi tarihimize baktığımızda ise Osmanlı devletinin son dönemleri de yolsuzluk ile ilgili olumsuz örnekler içermektedir. Hatta bazı çalışmalarda Yolsuzluk; Türkiye Cumhuriyeti'ne Osmanlıdan aktarılan bir miras olarak ifade edilmiştir(Gür, M. F. (2014):124).

Yolsuzluğun türlerini ele alırsak; boyutuna göre küçük-büyük yolsuzluk, kamu ya da özel kurumlara göre yolsuzluk, siyasi yolsuzluk gibi farklı açılardan ele alınarak birçok türden bahsedilmiştir. Literatürde yer alan ve yolsuzluk üzerinde yapılan çalışmalar ele alınarak yolsuzluğun gelişimi diğer bölümde incelenmektedir.

2. LİTERATÜRDE YOLSUZLUK KAVRAMI

Bir makalede yolsuzluğun devletin zayıflığı ya da siyasi olarak yetersizliğinden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Zaten yolsuzluk kavramı da çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde görülmektedir. Bunun sebebi henüz tam anlamıyla işlemeyen sistemin açıklarından faydalanmak ve vergi ödememek olarak söylenebilir(Shleifer & Vishny(1993):599). Siyasi istikrarsızlığın bir sonucu olarak yine bir başka çalışmada yolsuzluk ele alınmaktadır. Bu çalışmada ayrıca ahlaki, ekonomik ve sosyal değerlerde yolsuzluğa bir sebep olarak incelenmektedir. Siyasi yolsuzluğun insanları diğer alanlarda yolsuzluğa sevkettiğini ileri süren çalışmada; insanların azamde olsa somut bir şekilde siyasi katılım sağlamları önerilmiştir. Ayrıca toplum refah seviyeleri de ahlaki eksikliklerle beraber yolsuzluğa yol açtığı belirtilmektedir(Dobel (1978):958).

* Bu makale; XXV. IBANESS İktisat, İşletme ve Yönetim Bilimleri Kongreler Serisi – Plovdiv / Bulgaristan (14-15 Mart2026) kongresinde yayınlanan "A Study On Corruption And Growth" isimli Tam metin bildiri den türetilmiştir.

Yolsuzluğun kontrol edilmesi için büyük maliyetlere ve sisteme ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde böyle büyük bütçeler ayırıp kontrol edilmesi güç bir hale gelmiştir. Aynı zamanda politik güvenilirlik açısından da yolsuzluk ters yönlü ilişki içerisindedir. Güvenirlik ne derece az ise yolsuzluğun o derece yüksek olduğu birçok çalışmada görülmektedir.

Politik istikrar ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi ampirik analiz ile inceleyen çalışmada gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler olmak üzere 173 ülke üzerinde panel veri analizi yapılmıştır. Bu çalışma 1995-2013 yıllarına ait veriler kullanılmış ve sonuç olarak politik istikrarsızlık arttıkça yolsuzluğunda arttığı sonucuna varılmıştır(Erkal vd.(2015):327).

Yolsuzluk sadece kamusal alanda görülen bir usulsüzlük değil aynı zamanda özel sektörde de sıklıkla karşılaşılan bir suçtur. Ciddi yaptırımları olan suç kapsamında bir usulsüzlük olan yolsuzluk özel sektörde de kara para aklama olarak karşımıza çıkmaktadır. Kara para aklama, organize suç ve yolsuzluk kavramlarını ilişkilendirip bu üçlü arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada nasıl mücadele edileceği konusu üzerinde durulmuştur(Oral & Gökbnar (2017):89).

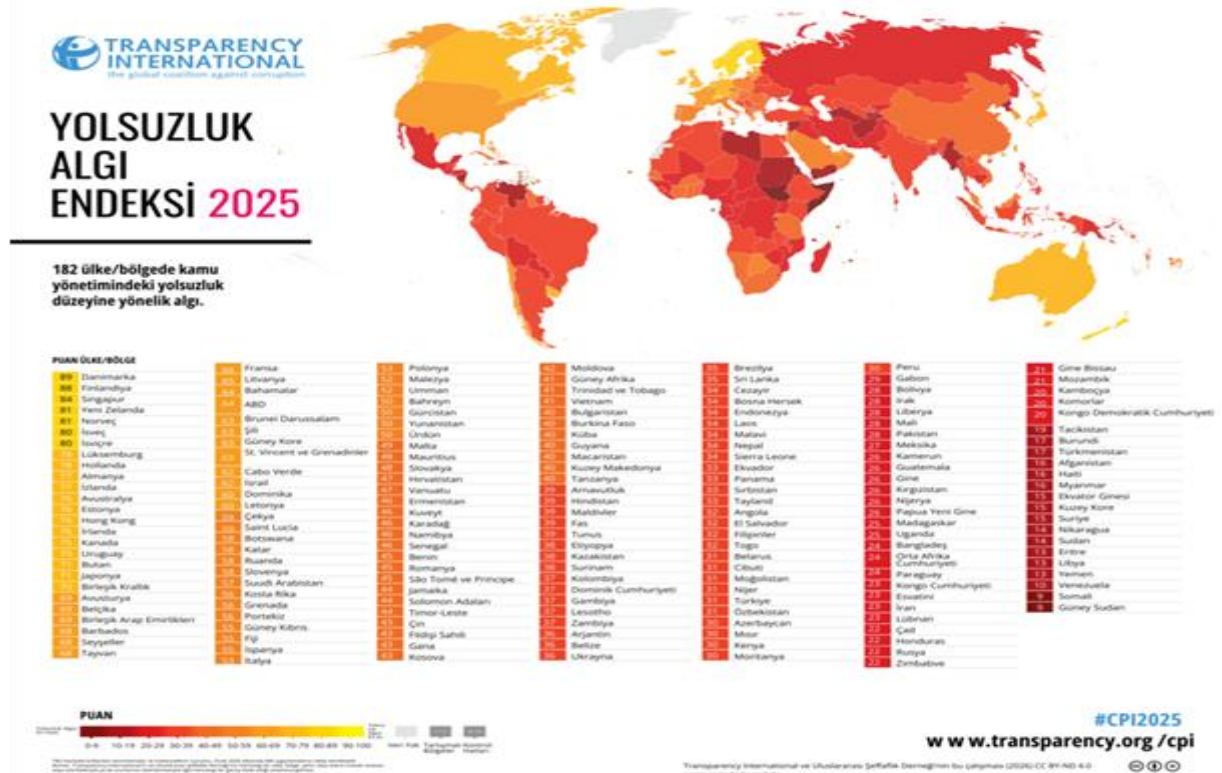
Yolsuzluk hem teorik hem de analiz yönü ile birçok açıdan incelenmektedir. Literatürde yapılan çalışmalar politik istikrar ve yolsuzluk üzerinde daha çok yoğunlaşmaktadır. Ekonomide ciddi oranda yüksek maliyetlere sebep olan yolsuzluk gelişmeyi de olumsuz yönde etkilemektedir. Yayınlanan bir çok kitapta yolsuzluğun siyasi ve sosyal boyutuna daha çok önem verildiğini ifade eden yazar kitabında ekonomi yönünden yolsuzluğu ele almıştır. Yolsuzluğu sistemde yaşanan bozulmalar olarak ifade ederek bunun ekonomide maliyetleri arttırdığını belirtmektedir. Her yönden incelendiğinde yolsuzluk ekonomiye ciddi yük olmaktadır(Çelen (2007)).

Yolsuzlukla yapılan başka bir çalışmada ise ekonomik büyümeyi hangi yollardan etkilediği üzerinde durulmuştur. Çalışmada yolsuzluğun; siyasi istikrarsızlık, yatırım ve insan sermayesi yoluyla büyümeyi nasıl etkilediği ele alınmıştır(Yüksel, (2009)).

3. TÜRKİYE’NİN YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ

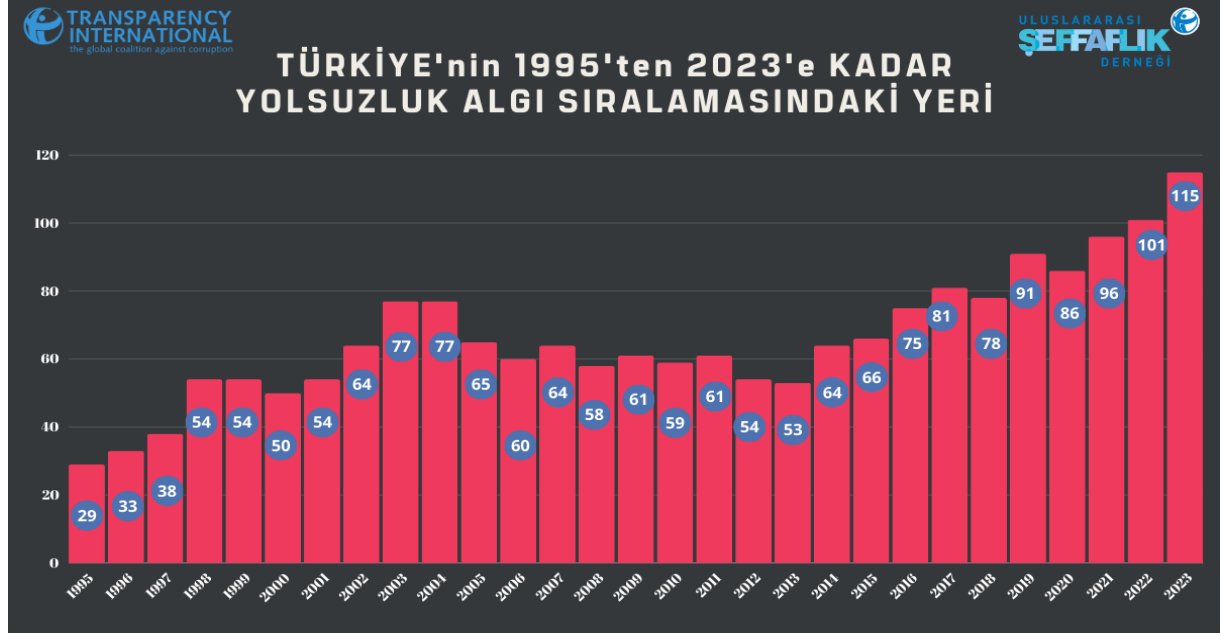
Yolsuzluğun en önemli ölçütü olan Yolsuzluk algı Endeksi küresel anlamda en geniş veri setine sahip bir endekstir. Kamusal anlamda yolsuzluğu ölçerek ülkeleri puanlayarak 182 ülke üzerinde yolsuzluk düzeyi belirlemektedir. Aşağıdaki tabloda Türkiye’nin 2025 yılına ait 182 ülke arasındaki sıralaması ve puan durumunu görebiliriz. 2025 yılı için Türkiye 31 puan ile sıralamanın sonlarında yer aldığını söylenebilir.

Resim 1. Yolsuzluk Algı Endeksi (2025)

Aşağıda yer alan tabloda ise Türkiye'nin 1995-2023 yılında 182 ülke arasında kaçınıcı sırada yer aldığı görülmektedir. Tablo incelendiğinde 2013 yılından sonra ülkenin giderek son sıralara yerleştiğini söyleyebiliriz. Gelişmekte olan bir ekonomide daha da iyileşmesi beklenirken neden gerileme yaşandığı sorgulanması gereken durumlardan biri olarak ele alınmalıdır.

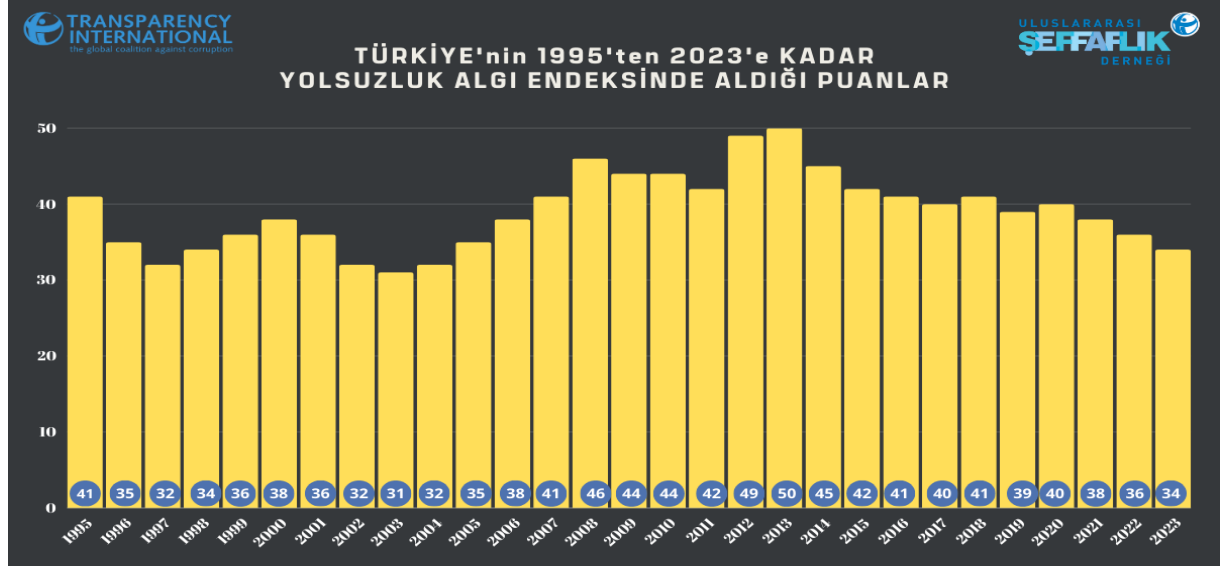
Resim 2. Türkiye'nin Yolsuzluk Algı Endeksi Sıralaması(1995-2023)

Kaynak: <https://seffalik.org/cpi2023/>

Aşağıdaki tabloda ise yine 1995-2023 yılları için Türkiye'nin aldığı puanlar görülmektedir. Puanlar ile ülke sıralamaları kıyaslandığında sıralama da daha sert düşüşler görülmektedir. Bu da Türkiye için puan olarak çok geriye gitmese bile, Türkiye'nin önüne geçen ülkeler olduğunu göstermektedir.

Resim 3. Türkiye'nin Yolsuzluk Algı Endeksi Puanları(1995-2023)

Kaynak: <https://seffalik.org/cpi2023/>

Yolsuzluğun Türkiye üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan bir çalışmada Türkiye'nin ekonomik açıdan dışa açılmasıyla yolsuzluğun arttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca devletin kamusal alanda yaptığı harcamaların yolsuzluk üzerinde bir etkisi bulunmadığı ifade edilmiştir (Bayar, (2010):105). Başka bir çalışmada 1995-2018 yılları Türkiye de iktisadi büyüme ve yolsuzluk ilişkisi incelenmiştir. Sonuçlarda ise iktisadi büyüme ile yolsuzluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür (Topkaya, (2014)). Yolsuzluk, kamu harcamaları ve büyüme üzerine

yapılan bir başka ampirik çalışmada da yolsuzluk ve büyüme arasında ilişki tespit edilirken, yolsuzluk ve kamu harcamaları arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı görülmektedir(Karagöz & Karagöz, (2010):5).

Türkiye’de gelişmekte olan ekonomi olduğu için yolsuzluk konusunda henüz kayde değer bir gelişme kaydetmiş değil. Henüz kontrol edilecek bir sistem kurulamadığı için yolsuzluk ekonomi üzerinde ciddi mali sonuçlar doğurmaktadır. İktisadi büyümeyi çok etkilemediği söylene de büyüme üzerinde olumsuz sonuçlar olduğunu gösteren birçok ampirik çalışma literatürde yerini almıştır. Yolsuzluğun sonuçlarından daha çok nasıl kontrol edilebilir ve ne şekilde önlenbilir sorularına cevap bulmak daha kalıcı bir çözüm yolu olacaktır.

4.SONUÇ

Tüm ülke düzeylerinde (gelişmiş, az gelişmiş, gelişmekte olan) belirli bir ölçüde yolsuzluk vardır. Bu gelişmiş ülkelerde daha kontrol edilebilir bir seviyede iken gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde kontrol edilmesi hem zor hem de maliyetli olabilmektedir. Gelişmesini henüz tamamlamamış ekonomilerde öncelikler farklı olduğu için yolsuzluğa çözüm olacak politikalar geri planda kalabilmektedir.

Yolsuzluk sadece siyasi istikrarsızlık değil aslında bir ahlaki eksiklik göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yolsuzluk ile ilgili birçok tanımla mevcut iken hepsinin ortak ana fikri kısıtlı güçten sınırsız güce geçme arzudur.

Dijitalleşen çağda her şeyin kayıt altında tutulma imkanı olmasına rağmen yolsuzluk azalmadan devam etmektedir. Kamu ya da özel sektörde güvenilirlik ve hesap verilebilirlik çok büyük önem arz etmektedir. Yolsuzluk ise güvenilirlik kısmında önemli bir sorun olduğunun göstergesidir. Çünkü ahlaki yoksunluklarla beraber sistemde yaşanan açıklardan faydalanarak yolsuzluk yapılmaktadır. Buda hem devlete hem de sisteme olan güveni sarsmaktadır. Oysaki çok ciddi cezaları olan ciddi bir suçtur yolsuzluk.

Gelişimini engellemek hatta yolsuzluğu minimuma indirmek için cezaların daha da ağırlaşmasının yanı sıra ahlaki ve siyasi açıdan da noksanlıkların giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca bunun ekonomi üzerinde çok ciddi sonuçlara sebep olduğu da göz ardı edilemez bu sebeple sorunun önlenmesi için eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Geçmişten günümüze kadar inceleme yaptığımızda görülen o ki yolsuzluğun ortaya çıkış nedenleri ve ekonomi üzerindeki sonuçları değişmemektedir. İnsanın sınırlı gücü aşma isteği ile ortaya çıkan ve akabinde güç zehirlenmesine dönüşen sistemik bir çöküştür yolsuzluk.

KAYNAKÇA

- Bardhan, Pranab, 1997, Corruption and Development: A Review of Issues, Journal of Economic Literature, 35 (3), 1320-1346.
- Bayar, G. (2010). Türkiye'de yolsuzluk-ekonometrik bir inceleme. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(28), 105-131.
- Çelen, M. (2007). Yolsuzluk Ekonomisi Kamusal bir Kötülük Olan Yolsuzluğun Ekonomik Analizi.
- Dobel, J. P. (1978). The corruption of a state. American Political Science Review, 72(3), 958-973.
- Erkal, G., Akıncı, M., & Yılmaz, Ö. (2015). Politik istikrarsızlık ve yolsuzluk ilişkisi: Bir panel veri analizi. Ege Akademik Bakış, 15(3), 327-342.
- Gür, M. F. (2014). Yolsuzluk Nedir? Yolsuzluk Çeşitleri Ve Ülkeler Arası Yolsuzluk Algılaması. Financial Analysis/Mali Cozum Dergisi, 24(124).
- Karagöz, K., & Karagöz, M. (2010). Yolsuzluk, Ekonomik Büyüme Ve Kamu Harcamaları: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. Sayıştay Dergisi, (76), 5-22.
- Oral, B. G., & Gökbunar, A. R. (2017). Karapara aklamanın (politik) araçları: yolsuzluk, organize suç ve mücadelede mali önlemler. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 24(1), 89-114.
- Shleifer, A. & Vishny, R. W. Corruption, The Quarterly Journal of Economics, Volume 108, Issue 3, August 1993, Pages 599–617, <https://doi.org/10.2307/2118402>
- Topkaya, A. (2014). Yolsuzluk ve ekonomik etkileri. Gazi Üniversitesi SBE İktisat ABD Ankara.
- Yüksel, H. (2009). Yolsuzluk Ve Ekonomik Büyüme. Journal Of Academic Studies, 11(43).